© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

KASB-HUNAR TA’LIMIDA NAZARIYA VA AMALIYOT UYG‘UNLIGI

Eshonqulov O‘razali Akram o‘g‘li
Toshkent kimyo-texnologiya instituti SMM fakulteti tyutori
Boboyev Abror
Toshkent kimyo-texnologiya instituti Tillar kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: Mazkur tezisda kasb-hunar ta’limida nazariy bilimlar va amaliy ko‘nikmalar uyg‘unligini ta’minlashning pedagogik ahamiyati yoritilgan. Kasbiy ta’lim jarayonida ta’lim oluvchilarga nazariy bilimlarni berish bilan bir qatorda, ushbu bilimlarni amaliy faoliyatda qo‘llash, kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish va muayyan kasbiy faoliyatni bajarish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Tezisda o‘zbek pedagog olimlarining kasbiy ta’lim, pedagogik texnologiyalar va kasbiy kompetensiyani shakllantirishga oid ilmiy qarashlari tahlil qilinib, nazariya va amaliyotning uzviyligini ta’minlashning samarali pedagogik shartlari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: kasb-hunar ta’limi, professional ta’lim, nazariya, amaliyot, kasbiy kompetensiya, amaliy ko‘nikma, pedagogik texnologiya, kasbiy tayyorgarlik, amaliy ta’lim, ta’lim oluvchi, kasbiy faoliyat.

Asosiy qism

Bugungi kunda mehnat bozorida raqobatbardosh, zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lgan malakali mutaxassislarni tayyorlash professional ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Zamonaviy ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarining jadal rivojlanishi mutaxassislardan faqat nazariy bilimlarga ega bo‘lishni emas, balki o‘z bilimlarini amaliy faoliyatda mustaqil va samarali qo‘llay olishni ham talab etmoqda.

Kasb-hunar ta’limining asosiy xususiyati shundan iboratki, ta’lim oluvchi egallayotgan bilimlarini kelgusidagi kasbiy faoliyatida qo‘llashga tayyorlanadi. Shu sababli o‘quv jarayonida bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyaning izchil shakllanishini ta’minlash muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Ta’lim jarayonida nazariya va amaliyot bir-birini to‘ldiruvchi, o‘zaro bog‘liq ikki muhim tarkibiy qism hisoblanadi. Nazariy bilim ta’lim oluvchiga muayyan hodisa, jarayon yoki kasbiy faoliyatning mazmun-mohiyatini anglash imkonini bersa, amaliy faoliyat ushbu bilimlarni real yoki modellashtirilgan sharoitlarda qo‘llash orqali mustahkamlaydi.

Kasb-hunar ta’limida nazariy bilimlarni amaliy topshiriqlar bilan bog‘lash alohida ahamiyatga ega. Texnik yo‘nalishda tahsil olayotgan ta’lim oluvchi muayyan mexanizmning tuzilishi va ishlash prinsipini nazariy jihatdan o‘rganishi bilan birga, uning qismlarini amaliy jihatdan aniqlashi, yig‘ishi, sozlashi va undan foydalanishni ham o‘zlashtirishi kerak. Shunday qilib, nazariya amaliy faoliyat uchun ilmiy asos vazifasini bajarsa, amaliyot nazariy bilimlarning hayotiyligi va samaradorligini namoyon etadi. Ularning bir-biridan ajralib qolishi esa ta’lim oluvchining kasbiy tayyorgarligida muayyan bo‘shliqlar yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Kasbiy kompetensiyani shakllantirishda amaliy ta’limning o‘rni

Kasbiy kompetensiya mutaxassisning o‘z kasbiy faoliyatini mustaqil va samarali amalga oshirish imkonini beradigan bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasidir. Bunday kompetensiyani faqat nazariy bilimlar asosida shakllantirish qiyin. Shu sababli amaliy faoliyat kasbiy tayyorgarlikning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Amaliy mashg‘ulotlar davomida ta’lim oluvchi:

- nazariy bilimlarini amalda qo‘llaydi;

© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

- kasbiy topshiriqlarni mustaqil bajaradi;
- mehnat qurollari va jihozlaridan foydalanishni o‘rganadi;
- kasbiy vaziyatlarda qaror qabul qiladi;
- yo‘l qo‘yilgan xatolarni aniqlaydi va tuzatadi;
- o‘z faoliyatining natijasini baholaydi;
- jamoada ishlash va muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Shu jihatdan amaliy ta’limni nazariy mashg‘ulotlardan alohida yoki ikkilamchi jarayon sifatida emas, balki kasbiy tayyorgarlikning uzviy qismi sifatida tashkil etish maqsadga muvofiq.

Nazariya va amaliyotni integratsiyalashning pedagogik shartlari

Kasb-hunar ta’limida nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlash bir qator pedagogik shartlarga bog‘liq.

Birinchidan, o‘quv fanlarining mazmuni kasbiy faoliyat talablariga moslashtirilishi zarur. Ta’lim oluvchi o‘rganayotgan nazariy bilimining kelajakdagi kasbiy faoliyatida qayerda va qanday qo‘llanilishini tushunishi kerak.

Ikkinchidan, nazariy mashg‘ulotlar amaliy topshiriqlar bilan izchil bog‘lanishi lozim. Har bir muhim nazariy tushuncha imkon qadar amaliy misol, tajriba, vaziyat yoki topshiriq orqali mustahkamlanishi maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, amaliy mashg‘ulotlar real kasbiy faoliyatga imkon qadar yaqinlashtirilishi kerak. Bunda ishlab chiqarish korxonalari, tashkilotlar va xizmat ko‘rsatish muassasalari bilan hamkorlik qilish, ta’lim oluvchilarning amaliyotini mazmunli tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

To‘rtinchidan, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish nazariya va amaliyot o‘rtasidagi bog‘liqlikni mustahkamlaydi. Xususan, muammoli ta’lim, loyihaviy ta’lim, vaziyatli topshiriqlar, kasbiy faoliyatni modellashtirish va amaliy loyihalardan foydalanish samarali natija beradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali nazariya va amaliyot birligi

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta’lim jarayonini maqsadli, tizimli va natijaga yo‘naltirilgan holda tashkil etish imkonini beradi. Kasb-hunar ta’limida bunday texnologiyalardan foydalanish nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lashning samarali vositasi hisoblanadi.

Masalan, loyihaviy ta’lim jarayonida ta’lim oluvchi avvalo muammoning nazariy asoslarini o‘rganadi, keyinchalik o‘zlashtirgan bilimlari asosida amaliy loyiha ishlab chiqadi. Jarayon yakunida loyiha natijasini taqdim etadi va o‘z faoliyatini tahlil qiladi.

Muammoli ta’limda esa ta’lim oluvchiga real kasbiy vaziyatga o‘xshash muammo taqdim etiladi. U mavjud nazariy bilimlaridan foydalanib, muammoning sabablarini aniqlaydi va yechim ishlab chiqadi.

Bunday yondashuv ta’lim oluvchini kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Chunki real mehnat jarayonida mutaxassis ko‘pincha tayyor javobdan emas, balki mavjud muammoning maqbul yechimini mustaqil izlashdan foydalanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kasb-hunar ta’limida nazariya va amaliyotning uyg‘unligi malakali va raqobatbardosh mutaxassis tayyorlashning muhim shartlaridan biridir. Nazariy bilimlar ta’lim oluvchiga kasbiy jarayonlarning ilmiy asoslarini anglash imkonini bersa, amaliy faoliyat ushbu bilimlarni real sharoitlarda qo‘llash, mustahkamlash va kasbiy kompetensiyaga aylantirish imkonini beradi.

Shu bois kasb-hunar ta’limi jarayonida nazariy mashg‘ulotlar, amaliy darslar, laboratoriya ishlari, ishlab chiqarish amaliyoti va mustaqil ta’limning o‘zaro uzviyligini ta’minlash zarur. Bunda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, muammoli va loyihaviy ta’lim, kasbiy vaziyatlarni modellashtirish hamda raqamli ta’lim vositalaridan maqsadli foydalanish muhim ahamiyatga ega.

© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

Nazariya va amaliyot uyg‘unligi natijasida ta’lim oluvchi nafaqat “nimani bilish”ni, balki “bilimini qanday qo‘llash”ni ham o‘rganadi. Aynan mana shu jihat kasbiy kompetensiyaning shakllanishida hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi.

Shunday ekan, professional ta’lim muassasalarida ta’lim mazmunini mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish, amaliy mashg‘ulotlar sifatini oshirish, ish beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish va pedagoglarning kasbiy-metodik kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish nazariya va amaliyot birligini ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlari sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining **“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni**. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. Muslimov N.A. **Kasbiy ta’lim metodikasi**. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
3. Muslimov N.A. **Bo‘lajak kasb ta’limi o‘qituvchisini kasbiy shakllantirish**. — Toshkent: Fan, 2004.
4. Muslimov N.A. **Kasb ta’limi o‘qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari**. — Toshkent, 2007.
5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot**. — Toshkent: Fan, 2003.
6. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari**. — Toshkent: Fan, 2006.
7. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To‘rayev A.B. **Innovatsion ta’lim texnologiyalari**. — Toshkent: Sharq, 2015.
8. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.H. **Ta’limda innovatsion texnologiyalar**. — Toshkent: Iste’dod, 2008.
9. Begimqulov U.Sh. **Pedagogik ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari**. — Toshkent: Fan, 2007.
10. Begimqulov U., Sharipov Sh., Mamarajabov M. **Elektron axborot-ta’lim resurslarini yaratish va joriy etish**. — Toshkent: Bayoz, 2011.
11. Hamidov J.A. **Kasb ta’limi o‘qituvchilarini tayyorlashda o‘qitishning zamonaviy didaktik vositalarini yaratish texnologiyasi**. — Toshkent: Sano-standart, 2017.
12. Abduqodirov A., Pardaev A. **Ta’lim va tarbiyada zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish uslubiyoti**. — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2014.